

Εμμα Γκόλντμαν, Αντρέ Μαλρώ και Τζον Στάινμπεκ παρακολουθούν την εξέλιξη της ΕΣΣΔ από τα πρώτα επαναστατικά χρόνια ως τον Ψυχρό Πόλεμο

EMMA ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

Η απογοήτευση μου στη Ρωσία

Μτφρ. Δέσποινα Κερεβέντη, Γιάννης Βαλουράδης
Εκδ. Απόπειρα

Εβραϊκής καταγωγής αναρχική, η Γκόλντμαν (1869–1940) γεννήθηκε και έζησε στη Ρωσία πριν η οικογένειά της τη στείλει στην Αμερική, από όπου θα απελαθεί εντέλει για τη δράση της μαζί με αρκετούς συντρόφους της στη Ρωσία και πάλι, το 1919. Στην Αμερική έχει δώσει αγώνα για την υπεράσπιση των μπολσεβίκων, ασχέτως των διαφορών που τη χωρίζουν από αυτούς.

Στη Ρωσία φτάνει γεμάτη όνειρα και ελπίδες για έναν νέο κόσμο, δικαιοσύνης, ισότητας, ελευθερίας για όλους. Ήδη από την επανάσταση του 1905 υπάρχουν τα σοβιέτ, υπάρχουν πλέον τα εργατικά συνδικάτα, οι κοοπερατίβες, ο πιο σημαντικός κρίκος στη διασύνδεση πόλης και επαρχίας. Οι εργάτες και οι αγρότες, παρότι δεν υπήρξε βιομηχανικός καπιταλισμός, συνειδητοποιήθηκαν μες στη φωτιά και κατάφεραν να διεκδικήσουν τη γη και τα εργοστάσια που δουλεύουν.

Η Γκόλντμαν φτάνει στη Ρωσία έτοιμη δικαιολογεί κάθε παρέκκλιση και υπερβολή, στα πρώτα βήματα του νέου κόσμου. Δύο χρόνια αργότερα, η συναναστροφή της με την εξουσία αλλά και με αυτούς που ήδη τσακίζει, με το λαό που υποφέρει, οι πολλαπλές απαγορεύσεις, οι στρεβλώσεις που δημιουργούν νέες συνθήκες αναξιοπρέπειας για τους πολλούς, οι φυλακίσεις και οι εκποτίσεις που έχουν ήδη αρχίσει, διαλύουν τις ψευδαισθήσεις της. Η επανάσταση κινδυνεύει, όχι γιατί δεν την υπερασπίζεται ο λαός, αλλά γιατί η δικτατορία του προλεταριάτου δεν νοιάζεται για το προλεταριάτο, που γίνεται για το προλεταριάτο, που γίνεται για να περάσει σε μια τερσίσια, ολο-

κληρωτική και απρόσωπη κρατική μηχανή. Δεν είναι η αναρχική προσέγγιση της σοβιετικής επανάστασης που ενδιαφέρει το ευρύ κοινό.

Είναι η ολοζώντανη καταγραφή της επανάστασης στον αναρχισμό της, όταν ακόμα οι συσχετισμοί είναι ρευστοί και όλες οι τάσεις συνυπάρχουν με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο, όταν δεν έχουν αρχίσει οι συστηματικές διώξεις, αλλά η πείνα διαλύει τον κόσμο, μαζί με τον αποκλεισμό, όταν η ελπίδα κάνει τα πάντα ανεκτά και όλοι, από τον Λένιν ως τον πιο απλό πολίτη, ρωτούν την Γκόλντμαν: «Πότε θα γίνει σοσιαλιστική επανάσταση στην Αμερική».

Είναι τα τσαρικά σερβίτσια που χρησιμοποιούνται για το Μουσείο της Επανάστασης, οι εθνικιστικές τάσεις που ήδη διαφαίνονται, οι ολοζώντανες προσωπογραφίες, του Λένιν ως παμπόνηρου Ασιάτη και του καλού Λουντατάρσκι, του Μάκνο και του Κροπότκιν, της Μπαλαμπάνοβα και της Σπριντόνοβα, του Ζινόβιεφ και των κατώτερων στελεχών. Μια σειρά από εξαιρετικά ενδιαφέροντα στιγμιότυπα των αρχών της επανάστασης.

ΑΝΤΡΕ ΜΑΛΡΩ

Σημειωματάριο από την ΕΣΣΔ

Μτφρ. Εφη Πυρπιάσου
Εκδ. Πατάκι

Το 1934, το σοβιετικό καθεστώς αποφασίζει να ελέγξει πλήρως τη λογοτεχνία, επιβάλλοντας το δόγμα του σοσιαλιστικού ρεαλισμού και την αντιληψη του Στάλιν περί του συγγραφέα ως μηχανικού των ψυχών. Με αυτό το πνεύμα συγκαλείται το Δ' συνέδριο Σοβιετικών συγγραφέων, όπου είναι προσκεκλημένοι εκατοντάδες Ρώσοι συγγραφείς –από αυτούς μόνο πενήντα θα ζουν για να συμμετέχουν στο επόμενο, το 1957–

και πολλοί επιφανείς ξένοι. Το ζεύγος Μαλρώ συνοδεύεται από τον Ιλια Ερεμπουργκ και παρακολουθεί το συνέδριο, «πιστεύει όσα του λένε», κατά την Κλάρα.

Ο Μαλρώ κάνει ομιλίες, κρατάει σκόρπες σημειώσεις από όσα βλέπει και σκέφτεται, ενίοτε ιδιαίτερως ποιητικές, συχνά ακατανόητες, που άλλοτε αφορούν τον ρωσικό λαό και τους Ρώσους καλλιτέχνες και άλλοτε είναι ιδέες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ένα μυθιστόρημα.

Σκηνές απείρου κάλλους, όπως το φέρετρο του Γκόγκολ, που το κλέβουν κάποιιοι συγγραφείς, μεθύν και κάνουν έναν σπόνδυλο. Ένα τηλεγράφημα με τη διαταγή: «Απαγορεύονται οι σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ ανδρών», που η μικρή τηλεγραφήτρια ερμηνεύει «μεταξύ ανθρώπων», διότι σχέσεις μεταξύ ανδρών δεν μπορούν έτσι κι αλλιώς να υπάρξουν και δημιουργεί αναταραχή σε μια ολόκληρη περιοχή. Η προκήρυξη που προειδοποιεί τους ξένους συγγραφείς για τον σοβιετικό ολοκληρωτισμό, «αλλά ποιος τη διάβασε;», κατά τον Ζαν-Υβ Ταντιέ. Τα παιδιά του δρόμου και σκόρπες εικόνες της ρωσικής γης. Ένας πουαντιριστικός πίνακας, που λέει περισσότερα για τον Μαλρώ και λιγότερα για την ΕΣΣΔ, χωρίς αυτό να αναιρεί τη σημασία του.

ΤΖΟΝ ΣΤΑΪΝΜΠΕΚ

Ρωσικό ημερολόγιο

Μτφρ. Κίρα Σίνου
Εκδ. Κέδρος

Τζον Στάινμπεκ - Ρόμπερτ Κάπα: ένα οδοιπορικό στη Ρωσία μεταπολεμικά, το 1947, όταν οι συμμαχίες ανατρέπονται και ο αντικομμουνισμός διαδέχεται στην Αμερική την ευφορία της συμμαχίας με την ΕΣΣΔ στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν το κινήρι των μαγισσών έχει αρχίσει και όλος ο κόσμος αναρωτιέται τι

συμβαίνει στη Ρωσία. Προοδευτικός αλλά όχι κομμουνιστής, απροκατάληπτος, ο Στάινμπεκ θα μας χαρίσει στο ρωσικό του ημερολόγιο μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιγραφές της ΕΣΣΔ, διανοημένη με πολύ χιούμορ και πλαισιωμένη από τις υπέροχες εικόνες του Κάπα.

Το ύφος του Στάινμπεκ, που έχει αφήσει πίσω τα μεγάλα έργα του ως μυθιστοριογράφου της φτωχολογιάς, απίρετο και δραστικό, συναρπάζει. Η ποιητικότητα των τοπίων εναλλάσσεται με τις μεταξύ των δύο φίλων εντάσεις και τον παραλογισμό του συστήματος. Όσο ζήτησε να κάνει μέσα στο τρένο, δεν μπορούν να ανοίξουν το παράθυρο, διότι θα λερώσουν οι ταπεταρίες. Μια διαταγή να μην ανέβει κανείς σε αεροπλάνο αναίρεται μόνον αν αλλάξει ο φουρός, ώστε να μπορέσει να επιβιβαστεί αυτός για τον οποίο ήρθε το αεροπλάνο. Ο Λένιν, ακόμα και νεκρός, δείχνει πόσο σοβαρός υπήρξε πάντα. Τα κηπάκια της Μόσχας με τις πατάτες και τα λάχανα θυμίζουν τον πόλεμο, οι καταστροφές του οποίου περιγράφονται αναλυτικά, σε επίπεδο υλικό όσο και ψυχικό.

Ο επίγειος παράδεισος της Γεωργίας, τα πολύχρωμα φουστάνια, τα υπέροχα αναπατήρια των εργατών και η κακοψοφία απέναντι στη φωτογραφική μηχανή που πάντα προηγείται ενός ολέθρου. Ο Κάπα έτοιμος να κάνει αντεπανάσταση ή να αυτοκτονήσει αν του πειράξουν τα φίλια. Το άφθονο, μέτριον υπερβολής, φαγητό όταν ο κόσμος ζει με ψωμί από σικάλη, λάχανα και πατάτες. Ο φωτογράφος που τον φωτογραφίζουν και τους φωτογραφίζει κι αυτός εν αγνοία τους. Τα μπάνια που δεν αδειάζουν, το μίσος για την πρωτοπορία στην τέχνη, ατελείωτα βότκα πάρτι και η αγωνία: «Θα στείλετε τα βομβαρδιστικά σας να μας καταστρέψουν;»

Επιστρέφοντας, ο Στάινμπεκ και ο Κάπα επικρίθηκαν ως φιλοκομμουνιστές. Οι Σοβιετικοί τους χαρακτηρίσαν «γκάνγκστερ» και «ύαινες». Το ασφαλέστερο κριτήριο για να διαβάσει κανείς και να απολαύσει μια συναρπαστική κοινή δημιουργία, που λέει για τη μεταπολεμική ΕΣΣΔ περισσότερα απ' ό,τι πολλές αναλυτικές μελέτες της ίδιας περιόδου. ■